

Stručni rad

ODGOJ ZA ZANIMANJA U PRILAGOĐENOM PROGRAMU OSNOVNE ŠKOLE S NIŽIM OBRAZOVNIM STANDARDOM

Valerija Jazbec, profesorica socijalne pedagogike

Osnovna škola dr. Mihajla Rostoharja Krško, Slovenija

Sažetak

Osnovnu školu s prilagođenim programom i nižim obrazovnim standardom pohađaju učenici kod kojih se je u postupku profesionalnog usmjeravanja djece s posebnim potrebama pokazala lakša teškoća u duševnom razvoju, ali i učenici za koje komisija za profesionalno usmjeravanje ocijeni da je takvo usmjeravanje od najveće koristi za dijete. Prilikom tog usmjeravanja roditelje najviše brine (pored socijalne stigme) da će se djetetu onemogućiti daljnje školovanje i zaposlenje. Svrha ovog priloga je rasvijetliti aktivnosti u osnovnoj školi s prilagođenim programom i nižim obrazovnim standardom u smislu pripreme na daljnje školovanje i rad. Teži se tome da se različiti poslovi i zanimanja djeci približe na što više iskustveni način.

Ključne riječi: lakša teškoća u duševnom razvoju, zanimanja, školovanje

1. UVOD

U osnovnu školu s prilagođenim programom i nižim obrazovnim standardom (dalje u tekstu: OŠ NIS) učenici se obično usmjeravaju onda kada se iskaže da u redovnoj osnovnoj školi ne postižu standarde znanja i ne napreduju unatoč svim oblicima pomoći koju školski sustav predviđa. Tada se pokreću postupci utvrđivanja teškoća i usmjeravanja tih učenika. Ti učenici najčešće imaju lakšu teškoću u duševnom razvoju ili se pak iz različitih razloga utvrdi da je za njih najbolje da program školovanja nastave u OŠ NIS. Čest je slučaj da lakšu teškoću u duševnom razvoju prate i pridružene teškoće (autistička teškoća, motoričke teškoće, teškoće na području govora, vida i sluha, dugotrajna bolest, teškoće u ponašanju i emotivne teškoće). Spadaju u dio populacije djece s posebnim potrebama [5].

Za ove se učenike smatra da će uspješno završiti program osnovne škole koji je za njih lakši i da će školovanje nastaviti u dvogodišnjem strukovnom programu. U životu bi trebali postati dovoljno samostalni u stvaranju socijalnih kontakata, traženju i zadržavanju zaposlenja, u skrbi za sebe i obitelj. Stoga je nužno da je program u školi koncipiran na način da se učenika što bolje pripremi za život. A to uključuje i odgoj za stjecanje zanimanje.

1.1 PRILAGOĐENI OBRAZOVNI PROGRAM ODGOJA I OBRAZOVANJA S NIŽIM OBRAZOVNIM STANDARDOM (OŠ NIS)

U Sloveniji, učenicima koji ne mogu savladati program u redovnoj osnovnoj školi, omogućuje se školovanje u prilagođenom programu. Tu so standardi znanja sniženi, a sadržaji su tako prilagođeni da učenici mogu stjecati opće znanje i spretnosti koje im omogućuju normalno funkcioniranje u životu. Na popisu predmeta nalaze se opći predmeti. Specifični predmeti u zadnjim godinama školovanja spojeni su u prirodoslovlje i društvene znanosti i učenici upoznaju samo osnovne sadržaje tih područja koje će moći u životu i koristiti. Obvezno osnovno školovanje traje devet godina. U okviru školovanja imaju i dva predmeta koji se ne ocjenjuju, ali su unatoč tome itekako važni za funkcionalnu i emotivno/socijalnu pismenost u životu: računalno opismenjavanje i socijalno učenje. U 8. i 9. razredu predviđeno je čak 10 tehničkih dana koji su namijenjeni praktičnom radu i odgoju za stjecanje zanimanja [4].

2. ODGOJ ZA STJECANJE ZANIMANJA U DJECE S LAKŠOM TEŠKOĆOM U DUŠEVNOM RAZVOJU

Od velike je važnosti da se odgoj za stjecanje zanimanja planira na način da učenici dovoljno rano upoznaju svoja vlastita jaka područja, interese i mogućnosti i da razviju spretnosti koje će im trebati prilikom traženja zaposlenja i stvaranju uvjeta života. Tu spadaju i vještine komunikacije, radne navike, upornost. Isto tako moraju upoznati i različite vrste poslova i radnih okruženja te osnovne radne postupke s kojima će se susretati u nastavku školovanja i prilikom zapošljavanja. Isto tako, s ovim se osobinama učenika moraju upoznati i zaposleni stručni radnici kako bi u suradnji s učenicima i roditeljima istima mogli dati najbolje savjete oko izbora škole i zanimanja.

2.1 ODGOJ ZA STJECANJE ZANIMANJA NA NASTAVI

Nastava je koncipirana vrlo praktično. U školi koja provodi prilagođeni program ima puno mogućnosti (što je i nužno) za drugačije oblike rada u okviru školskih predmeta. Ne samo učenje domaćinstva i tehnike, već se i učenje matematike, prirodnih i društvenih predmeta može odvijati u školskom voćnjaku, vrtu, okolici škole, u učionicama i u lokalnom okruženju. Tako se uvjeti za što više praktičnog rada osiguravaju u skladu s opremljenošću prostorija i okruženjem. Na ovaj se način odgoj za stjecanje zanimanje odvija za cijelo vrijeme školovanja djeteta s posebnim potrebama.

Za vrijeme prve tri godine školovanja u prilagođenom programu učitelji koriste slikovni i filmski materijal, razgovor, igre uloga, didaktičke igre (slagalice na temu zanimanja i alata, vrsnog reda slika, igre uloga ...).

Za vrijeme drugog trogodišta kod predmeta domaćinstvo sve više vremena provode u kuhinji za nastavu domaćinstva, gdje se upoznaju s različitim kuhinjskim poslovima – pripremaju voće, povrće, kuhaju puding, peku kekse i kolače, čitaju recepte, važu, pripremaju stol, pospremaju za sobom. Uče se šivati, izrađuju jednostavne šivane proizvode, glačaju. U učionicama zalijevaju cvijeće i skrbe se za male životinje. Pripremaju i čiste svoj radni prostor i skrbe se za čistoću. Sudjeluju u radovima u školskom voćnjaku i na vrtu. Pomažu u čišćenju grana iz voćnjaka, beru jabuke, a kasnije ih i operu, melju i rade sok. Pripremaju svoje vrtne gredice, siju i sade povrće, uklanjaju korov. Uređuju vrt sa biljem i beru i suše ljekovito bilje.

Slika 1: Rad u kuhinji za nastavu domaćinstva

Slika 2: Rad na vrtu

Krajem drugog trogodišta počinje nastava tehnike i tehnologije koja je izrazito praktično usmjerena. Učenici dobivaju znanja o materijalima i radnim postupcima i to na način da se s teorijom upoznaju putem prakse. U tehničkoj se učionici upoznaju s redom, alatima, radnim pomagalicama, zaštitnim sredstvima, pojedinim fazama izrade određenog proizvoda, planiraju vremenski okvir. Od velike je važnosti i aspekt komunikacije na nastavi i stoga se učenici upućuju da potraže pomoć kada im je ona potrebna, da zatraže savjet, obavijeste o problemima. To su vještine koje će im trebati i u radnom okruženju kod obavljanja zanimanja.

U zadnjem trogodištu dane aktivnosti (prvenstveno tehničke dane) planiramo tako da budu što više profesionalno usmjereni. Tako se u tehničkoj učionici dva ili tri dana odvija proizvodni rad u kojem se radni postupak dosljedno izvodi po fazama pa sve do završnog proizvoda. Učenici izrađuju uporabne predmete od drveta, metala ili drugih

materijala. Na kraju školske godine pripremaju izložbu, a nakon toga proizvode odnesu doma.

Slika 3: Proizvodni rad u školskoj radionici Slika 4: Posjeta lokalnom poduzeću

Dani aktivnosti usmjereni su i u lokalno okruženje. Učenici posjećuju obližnje poljoprivredna gospodarstva, upoznaju se s poljoprivrednim poslovima, životinjama, strojevima, ali i pomažu. Između ostalog beru jagode, grožđe, pomažu oko domaćih životinja na poljoprivrednom gospodarstvu. Svake godine posjećuju barem dvije srednje škole u kojima zaposlenici i srednjoškolci pripreme radionice vezane uz zanimanja za koje se na tim školama obrazuju. Tu izrade poneki proizvod koji mogu odnijeti doma (pripreme peciva, jogurt, sladoled, proizvode od drveta, metala, predmete za uređenje stola, dekoracije). Srednju školu predstavljaju im đaci koji se u njoj školuju i učitelji, a između ostalog pokazuju im i prostorije i radionice. Konkretna radna okruženja učenici upoznaju i kroz suradnju s lokalnim proizvođačima. U obližnjoj tvornici vide kako se dovija rad na tekućoj traci, u drugom poduzeću upoznaju obradu većih komada metalnih proizvoda, a u trećem gledaju proizvodnju pokućstva itd. U slastičarnici upoznaju posao slastičara i konobara, a u rasadniku se susreću s masovnim pripremanjem različitih sadnica.

2.2 POTPORNE AKTIVNOSTI SAVJETNIČKE SLUŽBE U ŠKOLI PRI ODGOJU ZA STJECANJE ZANIMANJA

Odgoj za stjecanje zanimanja odnosno profesionalna orijentacija također je i dio savjetničkog rada u školi [1].

U okviru profesionalne orijentacije savjetnička se služba u odgoj za stjecanje zanimanja intenzivnije uključuje u zadnjem trogodištu školovanja. U tom se razdoblju više pozornosti treba posvetiti upoznavanju vlastitih interesa učenika, njegovih želja, razvijanju radnih navika, upoznavanju radnih postupaka, upoznavanju radnih okruženja. Savjetnička služba stoga, između ostalog, koordinira suradnju sa srednjim školama koje se nalaze u blizini i koje provode programe u koje se učenici mogu uključiti te suradnju s lokalnim obrtnicima gdje upoznaju radna okruženja.

Savjetnička služba organizira radionice u okviru razrednih sati. Učenicima predstavlja internetske stranice gdje dobivaju više podataka o zanimanjima i školama te im pomaže da podatke sažmu u razumljive sheme. Najviše koriste mrežnu stranicu [Moja izbira.si](http://Mojaizbira.si) [2].

Svaki učenik oblikuje svoju mapu o izboru zanimanja. Mapa sadrži istraživanje vlastitih interesa, sposobnosti, poslova koji se učeniku sviđaju, poslove koje učenik upoznaje

za vrijeme školovanja, slike i programe srednje škole, moguća zaposlenja. Učenik prikuplja i fotografije svojih aktivnosti u svezi s upoznavanjem zanimanja i srednjih škola, radne listove, ispise, tiskane sadržaje s interneta, kratke upitnike.

Dragocjen izvor informacija učenicima su oni učenici koji su završili školovanje u OŠ NIS i nastavili ga u srednjoškolskih programima pa se stoga organiziraju i takvi susreti.

Roditeljima se na primjeren način moraju predstaviti odgovarajuće informacije. Savjetnička služba priprema roditeljske sastanke na kojima roditeljima pojašnjava shemu obrazovanja, moguće programe u koje se učenik može uključiti, mogućnosti nastavka školovanja, nazive koji se stječu u pojedinim programima, potrebe za zapošljavanjem na tržištu rada.

Roditeljima trebaju i podsjetnici u pogledu informativnih dana u srednjoj školi i upisa te svih drugih aktivnosti.

Na roditeljskom sastanku predstavljaju se i lokalni poslodavci koji bi mogli zapošljavati učenike, invalidska poduzeća te Zavod za zapošljavanje i njegove aktivnosti u traženju zaposlenja.

U okviru Zavoda za zapošljavanje radi rehabilitacijski savjetnik kojemu se roditelji (učenici, đaci) mogu obratiti u slučaju da se u nastavku školovanja ili traženju zaposlenja pokažu problemi [6]. On provodi oblik produbljenog profesionalnog savjetovanja - informira i savjetuje o pravima invalida, utvrđuje potrebe za zapošljavanjem, mogućnosti i sposobnosti osobe za uključivanje u osposobljavanje i zaposlenje, utvrđuje potrebe za produbljenim oblicima tretmana u okviru profesionalne rehabilitacije. Također provodi postupke za utvrđivanje invalidnosti i/ili pravo na profesionalnu rehabilitaciju, vodi profesionalnu rehabilitaciju i izrađuje ocjenu mogućnosti zapošljavanja za pojedinu osobu. Ako roditelji znaju za ovu mogućnost, u budućnosti će djetetu lakše potražiti pomoć. Ali, ponekad i sami roditelji imaju problema sa zapošljavanjem, trajno su nezaposleni ili pak obavljaju povremene i loše plaćene poslove. Takve informacije koje dobiju u školi roditeljima mogu biti korisne i prilikom traženja mogućnosti zaposlenja za sebe.

Zbog specifičnosti posebnih potreba jedni učenici imaju lošiju prognozu u pogledu nastavka školovanja (autistička teškoća u različitim oblicima, lošije mogućnosti prilagođavanja, druge pridružene teškoće) i traženja zaposlenja, drugima je potrebno nešto više vođenja (tu je potrebno više rada s vođenjem roditelja i učenika). Trenutno je u Sloveniji za razdoblje od siječnja 2018. do prosinca 2021. godine aktivan projekt „Prehod mladih s posebnim potrebama na trg dela“ (u prijevodu: Prelazak mladih s posebnim potrebama na tržište rada) [3]. To je projekt koji je nastao u svrhu utjecaja na veću socijalnu uključenost mladih s posebnim potrebama (to su naši učenici) i oblikovanja jedinstvenog potpornog okruženja kao među elementa između škole i tržišta rada za opunomoćen ulazak mladih s posebnim potrebama na tržište rada. Cilj je smanjiti nezaposlenost spomenute populacije. Roditelji i učenici informaciju o projektu dobivaju u školi, a na vlastitu želju mogu se uključiti i u taj oblik savjetovanja u pogledu školovanja i zapošljavanja.

3. ZAKLJUČAK

Učenik koji završi deveti razred prilagođenog programa odgoja i obrazovanja s nižim obrazovnim standardom, nema priznat isti stupanj obrazovanja koji ima, učenik koji uspješno završi redovnu osnovnu školu. Unatoč tome može nastaviti školovanje u dvogodišnjem programu srednje škole (niže strukovno obrazovanje). Nakon završetka tih programa učenici stječu sljedeće nazive: pomoćnik u biotehnici i opskrbi, pomoćnik u tehnološkim procesima, obrađivač drveta, pomoćnik u tehnologiji gradnje, zaposlenik na preoblikovanju tekstilija. Ako uspješno završi niže strukovno obrazovanje, može školovanje nastaviti u prvom razredu strukovnog obrazovanja (traje 3 godine) i tako stječe zanimanje – kao učenici koji uspješno završe redovni program osnovne škole. U suvremenom se društvu zanimanja svaki dan mijenjaju, nastaju i nastaju nova zanimanja. Tako i učenici s lakšom teškoćom u duševnom razvoju dobivaju nove mogućnosti za zapošljavanje. Njihovo zaposlenje ovisi o puno različitih čimbenika, ali ipak će se baviti osnovnim djelatnosti pa je stoga dobro da za vrijeme školovanja imaju što više mogućnosti praktičnog rada i što više konkretne, iskustvene informacije. A redovna škola, u usporedbi s OŠ NIS, ne može ponuditi toliko i takve sadržaje u kojima bi učenici stjecali konkretna iskustva s radom, a na čijoj se osnovi i stvarno oblikuju interesi i želje i pokazuju realne mogućnosti. Ali, i roditelji te djece trebaju više vođenja, konkretne informacije, upute. Zato je za osobe s posebnim potrebama odgoj za zanimanja još posebice važan.

4. LITERATURA

- [1] Čačinović Vogrinčić, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezič, T. ... Šmuk, B. (2008.). Programske smjernice. Savjetnička služba u osnovnoj školi. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za školstvo.
- [2] Moja izbor. URL: <https://www.mojaizbira.si/> [20. 6. 2020.]
- [3] Prelazak mladih. URL: <https://prehodmladih.si/> [20. 6. 2020.]
- [4] Prilagođeni obrazovni programi odgoja i obrazovanja s nižim obrazovnim standardom (NIS). URL: <https://www.gov.si teme/osnovnosolsko-izobrazevanje-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/> [20. 6. 2020.]
- [5] Zakon o profesionalnom usmjeravanju djece s posebnim potrebama /ZUOPP-1/ (2011). Službeni list RS, broj 58/2011., 40/2012.-ZUJF, 90/2012., 41/2017.-ZOPOPP (6. 8. 2011.). URL: <https://zakonodaja.sio.si/predpis/zakon-o-usmjeravanju-otrok-s-posebnimi-potrebami-zuopp-1/> [20. 6. 2020]
- [6] Zakon o rehabilitaciji za zapošljavanje i zapošljavanju invalida/ZPIZ-2/ (2011.). Službeni list RS, broj 16/07. – službeni pročišćeni tekst, 87/11., 96/12. – ZPIZ-2 i 98/14. URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841> [20. 6. 2020.]